

De kunst van Armando oogt sterk op Oud-Amelisweerd. Om als gastheer voor het museum te kunnen dienen is het landhuis voorbeeldig ingericht. Het historische behang heeft daarbij bijzondere aandacht gekregen.

MARCELINE DOLFIN & ELOY KOLDEWEIJ

De grote Armando-sculpturen in de 'Chinese salon' contrasteren fraai met het historische Chinese behang

Aan het koetshuis wordt nog hard gewerkt op dit moment. Maar het hoofdhuis was er afgelopen voorjaar al klaar voor. Toen opende prinses Beatrix bij Bunnik het nieuwe Museum Oud-Amelisweerd. De voordeur en de luiken van het statige buitenhuis uit de achttiende eeuw gingen open. Iedereen kan nu niet alleen dit bijzondere rijksmonument bewonderen, maar ook de moderne kunst die er is opgesteld. Het uit Amersfoort afkomstige Armando Museum heeft, na de noodlottige brand in 2007, op Oud-Amelisweerd namelijk een nieuw onderkomen gevonden. Op het eerste gezicht lijkt het een onwaarschijnlijke relatie, het voorname zomerverblijf van baron Gerard Godard Taets van Amerongen uit 1770 en het soms rauwe werk van beeldend kunstenaar Armando. Maar er is een meer dan geslaagde verbintenis ontstaan. Voordat het zover kon komen, stroomde er echter heel wat water door de Kromme Rijn. Bij vrijwel alle aspecten van de restauratie en herinrichting is de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed betrokken geweest. De Rijksdienst heeft eerst in nauwe samenspraak met de gemeente de cultuurhistorische waarde van deze buitenplaats in kaart gebracht. De bijzondere karakteristieken

zijn benoemd, waarmee bekend werd met welke elementen men voorzichtig om hoorde te gaan. Vervolgens heeft de dienst vanuit verschillende specialismen geadviseerd op het gebied van restauratie, klimaatbeheersing, interieur en tuin- en parklandschap.

Een aantrekkelijk decor

Na 170 jaar door verscheidene adellijke families bewoond geweest te zijn, is Oud-Amelisweerd sinds 1951 in bezit van de gemeente Utrecht. Samen met de buitenplaatsen Nieuw-Amelisweerd en Rhijnauwen vormt het landgoed aan de rand van de stad Utrecht een aantrekkelijk cultuurhistorisch decor voor talloze wandelaars. De drie buitenhuizen bevinden zich met hun aanzienlijke, aaneengesloten parken aan de meanderende Kromme Rijn. De laatste particuliere bewoners verlieten Oud-Amelisweerd in 1989. Het huis kwam toen in beheer bij het Centraal Museum, dat het enige tijd openstelde voor rondleidingen, evenementen en tentoonstellingen. Daarna werd het stil. Wie in die dagen door de vertrekken dwaalde, werd getroffen door de dromerige sfeer. De tijd leek er stil te staan. In 2009 liet de gemeente Utrecht Oud-Amelisweerd restaureren. Dat was noodzakelijk om verval te

voorkomen, ook al was er op dat moment nog geen duidelijk beeld van een nieuwe functie voor het gebouw. De werkzaamheden onder leiding van

ARMANDO

Armando is geboren als Herman van Dodeweerd. De schrijver en dichter was in de jaren zestig chef kunst bij weekblad de Haagse Post. In de jaren zeventig en tachtig werd hij beroemd als bang mannetje in de absurde televisieserie Herenleed. Een opmerkelijke transformatie, want al sinds 1949 is de krachtig gebouwde Armando een woeste schilder en beeldhouwer. In zijn rauwe kunst keren telkens de bossen bij Amersfoort terug. Die zag hij als tiener in de Tweede Wereldoorlog. Bij alle oorlogsgruwelen grepen de bomen tot zijn verbazing niet in. Hij beschouwt ze daarom als schuldig landschap. In 1998 opende in de Elleboogkerk in Amersfoort het Armando Museum. Dat werd in 2007 door brand verwoest, waarbij ook een deel van Armando's werk verloren ging. De stukken die konden worden gered zijn nu op Oud-Amelisweerd tentoongesteld. Armando is 85 jaar.

architect Krijn van den Ende waren erop gericht de authenticiteit en de informatielagen van het rijksmonument te behouden. Daarom is er niet gekozen voor 'strak in de lak', maar om de patina van de tijd zorgvuldig te conserveren. Het landhuis is zo gaaf dat het belangrijk is om zijn bijzondere karakter te bewaren.

Zeldzaam Chinees behang

Met name de interieurs uit het einde van de achttiende eeuw zijn van hoge kwaliteit. Weliswaar is het monument niet gemeubeld met oorspronkelijke huisraad, maar dit wordt ruimschoots gecompenseerd door de uniciteit van de vaste interieuronderdelen. Vooral het behang is uitzonderlijk goed bewaard gebleven. Er zijn twee kamers met zeldzaam Chinees behang uit die tijd. Die hebben Oud-Amelisweerd zelfs internationaal bekend gemaakt. Vier andere kamers zijn gedecoreerd met geschilderde linnen behangsels. De overige vertrekken herbergen een uitzonderlijke staalkaart van historische papieren behang, soms in fragmenten. Verschillende onderzoekers hebben bij de restauratie zo intensief samengewerkt dat er een bijzonder compleet beeld is ontstaan van de afwerkingsgeschiedenis van de vertrekken. Dat zij soms alleen

met snippers papier en kleine stukjes verf konden werken maakte deze ontdekkingsstocht enorm spannend. Speciale aandacht is er uitgegaan naar de restauratie van het Chinese behang. Het papier met vogels en bloemen in de ene ruimte, de 'vogeltjeskamer', was al in 1998 geconserveerd. Het behang met een drakenbootrace en een jachtsceen in het andere vertrek, de 'Chinese salon', was nooit eerder behandeld. Toen de specialisten van restauratie-atelier XL-papier dit van de muur namen, kwam er iets verrassends tevoorschijn. De wanden achter het Chinese behang bleken afgewerkt te zijn met een groen geschilderd, linnen doek.

Drie verschijningsvormen

Dit behangsel met geschilderde trompe-l'oeil-lijsten is onderzocht door studenten van de Universiteit van Amsterdam en door Ige Verslype. Deze restaurator van het Rijksmuseum is verbonden aan From Isolation to Coherence, een groot onderzoeksproject dat zich richt op Nederlandse geschilderde kamers uit de zeventiende en achttiende eeuw. Ook de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed participeert hierin. In het onderzoek op Oud-Amelisweerd kwam aan het licht dat het groene behangsel in de

salon maar liefst drie verschillende verschijningsvormen heeft gehad. Dat vond plaats in de relatief korte tijd tussen 1770, toen het pand gebouwd is, en 1808. In dat jaar werd het linnen in opdracht van de toenmalige eigenaar, koning Lodewijk Napoleon, afgedekt met een modieuze empire-behangsel. Oorspronkelijk was het doek gedecoreerd met geschilderde guirlandes en medaillons. Blijkbaar was de verzameldrift van bouwheer

Er is een meer dan geslaagde verbintenis ontstaan

baron Taets van Amerongen zo groot dat hij deze rijk versierde ruimte na enige jaren tot een schilderijenkamer heeft gemaakt, waarvoor hij neutraal groene wanden wilde. De schilderijen van de baron hangen tegenwoordig verspreid in grote musea, »

Het statige zomerverblijf Oud-Amelisweerd uit 1770 huisvest sinds kort kunst van Armando

» zoals het Mauritshuis. Andere kunst heeft hun plaats ingenomen. Die van Armando. In 2012 kende de Utrechtse raad een bedrag van 1,6 miljoen euro toe om mogelijk te maken dat het Armando Museum zich in Taets' zomerverblijf kon vestigen, nu onder de naam Museum Oud-Amelisweerd. Het liefdevol gekoesterde huis moest zich openstellen voor een ambitieuze nieuwe bewoner. En die nieuwe bewoner moest zich voegen naar de nukkens en wensen van het oude gebouw.

Een passend binnenklimaat

Met veel aandacht is er een passend binnenklimaat in het landhuis tot stand gebracht. Het hoge cultuurhistorische belang van het gehele interieur en met name de kwetsbare behangsels bepaalden daarvoor de randvoorwaarden. Ook Armando's kunst stelde haar eisen. Uit respect voor het huis is

Oud en modern komen hier op een rustgevende en inspirerende manier samen

er voor het klimaat bewust niet in zijn buitenschil ingegrepen, bij voorbeeld isolatiemateriaal of dubbelglas. Voor een nieuwe klimaatinstallatie is handig gebruikgemaakt van de schoorsteenkanalen. Zo kon de installateur met dat wat er al was een verantwoorde atmosfeer scheppen. Op de bel-etage en de verdieping is gekozen voor een klimaat dat ten dienste staat van het gebouw en de kunst. Voor het Chinese behang is een stabiele relatieve luchtvochtigheid in combinatie met een lage temperatuur optimaal. Op zolder prevaleert comfort voor de mensen.

In de hal van het nieuwe museum was bij de opening een citaat van Armando te lezen: 'In dit huis is alles nog. Alles.' Het slaat de spijker op zijn kop. Dit

Op zolder wordt via een interactief ladenmeubel de geschiedenis van het huis, de bewoners en het behang verteld

uitzonderlijke achttiende-eeuwse buitenhuis is een haast perfecte gastheer voor de Armando-collectie. Oud en modern komen hier op een rustgevende en inspirerende manier samen. In opdracht van Museum Oud-Amelisweerd heeft Soda een

nieuwe inrichting, verlichting en stoffering gerealiseerd. Uitgangspunt was dat het daglicht, evenals contact met het omringende landschap, wezenlijk is om dit museum en het huis te kunnen beleven. Museum en buitenhuis blijken uitstekend bij elkaar te passen.

Voor een nieuwe klimaatinstallatie is handig gebruikgemaakt van de schoorsteenkanalen

Historische gelaagdheid

Op de eerste verdieping bieden transparante, linnen bespanningen een rustige achtergrond voor Armando's werk. Deze zijn hier speciaal voor gewoven. De behangresten erachter schemeren vagelijk door het linnen, waarmee de historische gelaagdheid van het huis zichtbaar is gemaakt. In het documentatiecentrum op zolder is informatie over Armando en zijn werk te vinden. Ook wordt daar in een van de bewonerkamers de geschiedenis van het huis, de bewoners en het behang interactief verteld. Dat gebeurt door middel van een meubel dat oogt als een stapel papier, met laden waarin delen van het behang liggen.

Binnenkort zal ook het koetshuis van Oud-Amelisweerd gerestaureerd zijn. Dat is even zorgvuldig aangepakt als het hoofdhuis. Doordat dit gebouw robuuster is, kan het enkele functies herbergen die geen onderdak in het hoofdhuis vinden. Het koetshuis gaat de entree met de kaartverkoop huisvesten, net als een winkel en een ontvangstruimte. Na tijdelijk in een loods te hebben moeten bivakkeren, zal bovendien het vermaarde biologische restaurant De Veldkeuken hier in een verbeterde accommodatie terugkeren. Als het koetshuis klaar is, wordt het omliggende park hersteld en opnieuw ingericht. Daarna staat er niets meer in de weg om het museum zijn missie te laten waarmaken: 'het onderzoek naar de wezenlijke en universele relatie tussen de mens en zijn natuur in verleden, heden en toekomst'.

Marceline Dolfin is adviseur architectuurhistorie en Eloy Koldeveij is senior specialist interieur, beiden bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, m.dolfin@cultureelerfgoed.nl & e.koldeveij@cultureelerfgoed.nl. Zie ook moa.nl.

Tussen het werk van Armando is door nieuwe bespanningen het historische behang zichtbaar

Museum Oud-Amelisweerd

ARMANDO'S BUITENHUIS